ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/378125758

DOĞAL AFETLER VE KAMU EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Chapter · December 2023

CITATIONS
0

READS
84

3 authors, including:



Şeref Can Serin
Harran University
9 PUBLICATIONS **5** CITATIONS
SEE PROFILE



Hasim Akca
Cukurova University
4 PUBLICATIONS **10** CITATIONS
SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Şeref Can Serin on 10 February 2024.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/377229095

DOĞAL AFETLER VE KAMU EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Chapter · December 2023

CITATIONS
0

READS
8

3 authors, including:



Şeref Can Serin
Harran University
9 PUBLICATIONS **5** CITATIONS
SEE PROFILE



Hasim Akca
Cukurova University
4 PUBLICATIONS **9** CITATIONS
SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Şeref Can Serin on 08 January 2024.

The user has requested enhancement of the downloaded file.



Doğal Afetlerle Mücadelede Kamu Politikaları
Sosyal, Ekonomik ve Mali Etkiler

Editörler

Prof. Dr. Murat DEMİR

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Araş. Gör. Şeref Can SERİN

Gazi Kitabevi

DOĞAL AFETLERLE MÜCADELEDE KAMU POLİTİKALARI SOSYAL, EKONOMİK VE MALİ ETKİLER

Editör

Prof. Dr. Murat DEMİR

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Araş. Gör. Şeref Can SERİN

Gazi Kitabevi

BÖLÜM III

DOĞAL AFETLER VE KAMU EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Şeref Can SERİN[1]

Murat ALBAYRAK[2]

Haşim AKÇA[3]

1. GİRİŞ

Dünyanın varoluş süreciyle birlikte şekillenen çeşitli doğa olayları, modern yaşam koşulları üzerindeki negatif etkileri bağlamında doğal afet olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla vatandaşlarını tehdit eden bu riskleri tanımlamak, bunlara karşı hazırlık yapmak ve meydana gelmesi durumunda harekete geçerek yardıma koşmak bir devletin asli görevleri arasında yer almalıdır. Her doğal afetin insan yaşamı üzerindeki etkilerinden ziya bir de mali boyutu vardır (Hofman ve Brukoff, 2006). Bu önermeyi basitçe açıklamak gerekirse afet öncesinde planlama ve risk azaltma, afet sürecinde arama-kurtarma, afet sonrasında iyileştirme ve yeniden inşa süreçlerinde kamu maliyesi kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünya genelinde doğal afetlerin meydana gelme sıklığı giderek artmaktadır (Lis ve Nickel, 2010). Bu artışın çok önemli bir bölümü iklim değişikliği temelli klimatolojik fenomenlerden ileri gelmektedir. Ancak modern kentler açısından yıkıcı etkisi tartışılmaz nitelikte olan jeofizik

[1] Arş. Gör., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte, Maliye Bölümü scserin@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8575-9128

[2] Araş. Gör., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte, Maliye Bölümü, albayrakm@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2375-1117

[3] Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte, Maliye Bölümü, hakca@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5603-8636

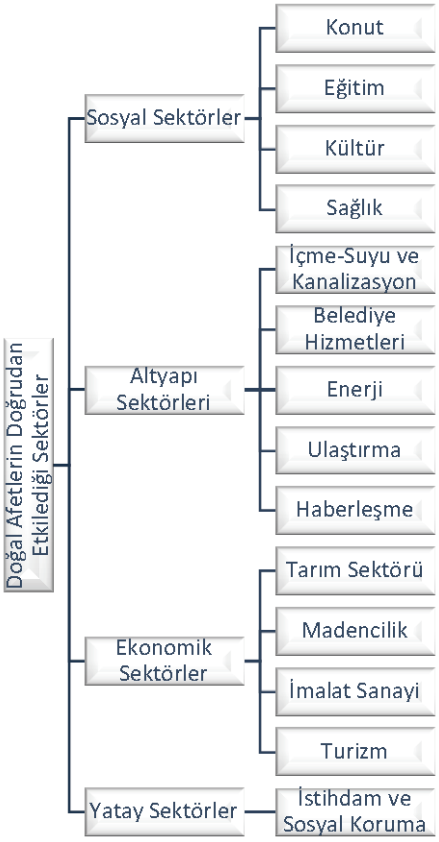
afetlerin de sayısında da kayda değer bir artış gözlemlenmektedir (EM-DAT, 2023). İnsan yaşamını giderek artan oranda tehdit eden bu fenomenler, aynı zamanda kamu mali kaynakları açısından kırılgan nitelikte olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin afet maliyetlerini yönetmede yetersizlikler hatta ekonomik buhranlara yol açma risklerini de gündeme getirmektedir. Noy ve Nualsri (2011) gelişmiş ülkelerin doğal afetler karşısında mali riskleri yönetim becerisinin gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Zira gelişmiş ülkelerde genel bir durum olan çevrim karşıtı maliye politikası uygulamaları doğal afetler karşında da sürdürülebilmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde maliye politikasının çevrim yanlısı niteliktedir (Noy ve Nualsri, 2011). Dolayısıyla doğal afet risklerinin ve kamu maliyesi üzerindeki etkilerinin incelenmesi ciddi bir ihtimama sahiptir.

Kamu mali kaynakları açısından doğal afetler başta bu risklerin gerçeklemesi durumunda negatif etkilerini minimize etme noktasında rol alacak olan, afet riski azaltma planları ve bunların finansman gerekleriyle karşımıza çıkmaktadır (AFAD, 2023). Takip eden safha, doğal afet sürecinde başta arama-kurtarma aşamasında operasyonel kamu harcamalarının artmasına yol açacaktır. Doğal afetin meydana gelmesinden sonraki ilk 90 günde temel insani ihtiyaçların karşılanması otonom niteliktedir (Ghesquiere ve Mahul, 2010). Söz konusu sürece eş anlı olarak afet bölgesindeki vergi tabanı daralmakta ve diğer kamu gelirleri tamamen veya büyük ölçüde yitirilmektedir. Dolayısıyla bir doğal afetin meydana gelmesi kamu maliyesi açısından öncelikle kamu kesiminin zorunlu mal ve hizmet sunumları kanalıyla kamu harcamalarını artırmakta ve bölgede yaşanan yıkımlar nedeniyle de kamu gelirlerini azaltmaktadır. Böylesi bir senaryonun, diğer tüm şartlar sabitken, bütçe dengesini negatif yönde etkileyeceği son derece açıktır (Panwar ve Sen, 2020).

Ancak doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi salt kamu harcama-gelir yapısı veya bütçe dengesinde yaşanacak değişimlerle de sınırlı değildir. Günümüzde karma-ekonomi modellerinin uygulandığı tüm ülkelerde toplam ekonomik faaliyetin ana aktörlerinden biri kamu kesimidir. Dolayısıyla doğal afetlerin meydana gelmesinin makroekonomi üzerinde yarattığı doğrudan ve dolaylı etkilerin, afetlerin yol açtığı birincil ve ikincil kayıpların da kamu maliyesi üzerindeki etkilerine değinmek gerekmektedir. Zira doğal afetler bölgesel veya ulusal ölçekte nüfus örüntüsü, gelir dağılımını, emek

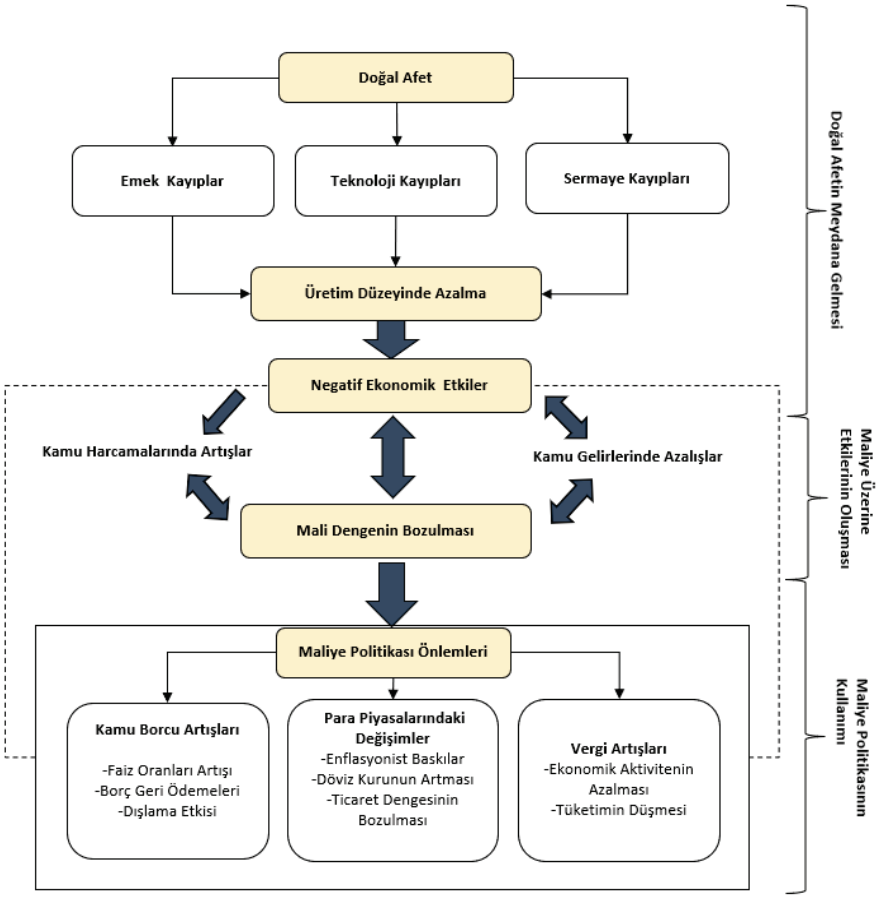
piyasası koşullarını, şehirleşme profilini etkileyebilmektedir. Alt ve üst yapı stokunu etkileyen doğal afetlerin vatandaşların sosyal ve psikolojik durumlarını da negatif yönde etkilediği göz ardı edilmemelidir. Şekil 1'de doğal afetlerin ekonomik yapı içerisinde doğrudan etkileme ihtimali bulunduğu sektörleri ve bu sektörlerin bileşenlerine dair detaylandırılmış bir şema oluşturulmuştur.

Şekil 1. Doğal Afetlerin Doğrudan Etkilediği Sektörler ve Bileşenleri



Şekil 1'in ortaya koyduğu üzere, doğal afetler meydana geldikleri bölgede ekonomik sistem ve sosyal sistemi oluşturan tüm sektörleri etkileme potansiyeline sahiptir. Bu kapsamda çalışmamız tümevarımcı bir yöntemle doğal afetlerin kamu maliyesi üzerindeki etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Dolayısıyla teorik araştırmalarda sıklıkla vurgulanan temel varsayımlara ilişkin akış Şekil 2'de sunulmaya çalışılmıştır.

Şekil 2. Doğal afetlerin ekonomik ve Mali Etkileri



Kaynak: Panwar ve Sen (2020)'den yararlanılarak oluşturulmuştur
Not. Okların yönü varsayımsal nedensel ilişkiyi göstermektedir, kesikli çizgiyse sonuçlar arasındaki sürekli ilişkiye işaret etmektedir

Şekil 2, ekonomik büyümenin ilk safhasında doğal afetin meydana gelmesiyle birlikte ekonomik büyümenin temel dinamiklerinden olan emek, sermaye ve teknoloji faktörlerinde oluşan kayıpların üretim düzeyinde azalmaya yol açtığını göstermektedir. Üretim düzeyindeki azalma doğrudan makroekonomik etkileriyle, toplam ekonomik faaliyetin negatif etkilenmesine yol açmaktadır. Bu süreçte kamu harcamaları doğrudan artmakta, kaybolan istihdam ve üretim nedeniyle vergi tabanı daralmakta, hatta doğal afet nedeniyle kamu gelirlerinden vazgeçilmesi nedeniyle de kamu gelirleri azalmaktadır. Takip eden süreçte mali denge aleyhte

bozulmaktadır. Ardından maliye politikasının üç temel amacından biri olan makroekonomik istikrar ve devletin koşullu örtük mali yükümlülükleri kapsamında maliye politikası önlemleri devreye girmektedir. Doğal afetlerin mal ve para piyasalarındaki yayılma etkisi nedeniyle zorlaşan koşullar kamu borç artışlarına, dış ticaret dengesinin bozulmasına, dışlama etkisine ve tüketimin azalmasına da yol açabilmektedir. Dolayısıyla doğal afetlerin kamu ekonomisi üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak addedebileceğimiz incelemeye muhtaç pek çok negatif etkisi söz konusudur (UNISDR, 2015).

Bu kapsamda çalışmanın geri kalanı şu şekilde tasarlanmıştır: İkinci bölümde doğal afetlerin kamu ekonomisi teorisi kapsamında yol açtıkları piyasa ve kamusal temelli başarısızlıkları incelenmektedir. Üçüncü bölümde doğal afetlerin kamu harcamaları üzerindeki etkileri cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamaları çerçevesinde detaylandırılmaktadır. Daha sonra doğal afetlerin kamu gelirleri üzerine etkilerini incelemekte ve bu kapsamda uygulanabilecek temel vergi politikalarını değerlendirmektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde sunulan bilgiler çerçevesinde Türkiye'de 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında bütçe dengesinde meydana gelen değişimler veriler üzerinden betimsel olarak ele alınmaktadır. Son bölüm ise doğal afetlerin mali etkilerini tartışarak bazı politika önerileri geliştirmeye ayrılmıştır.

2. DOĞAL AFETLERİN KAMU EKONOMİSİNE GETİRDİĞİ MALİYETLER

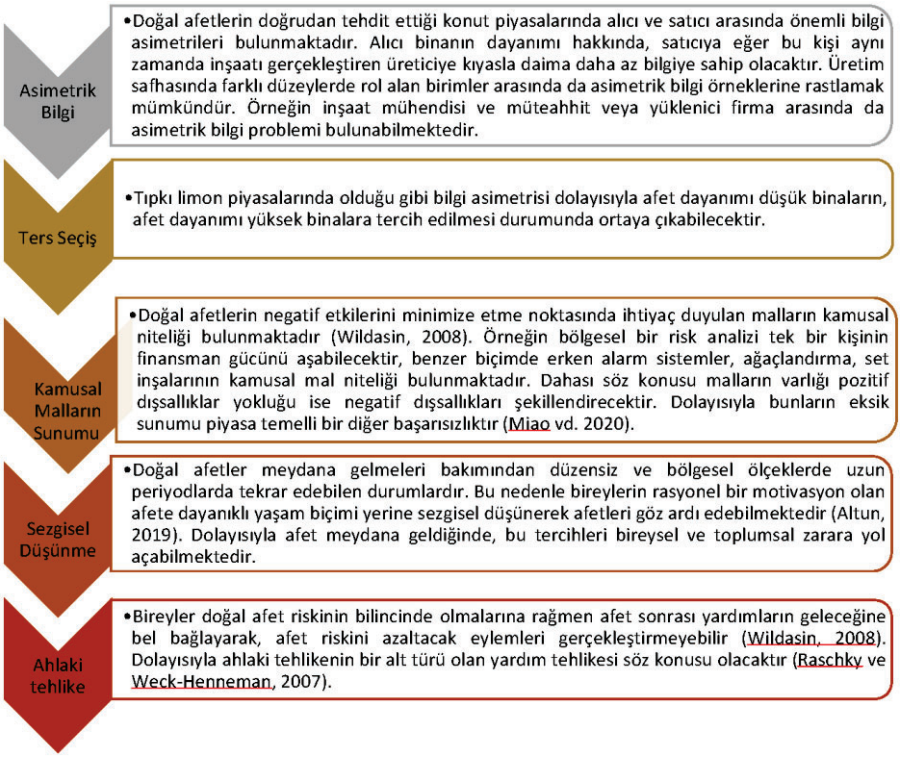
Kamu ekonomisi temelde kaynak dağılımında etkinliği, gelirin bölüşümünde adaleti ve devletin makroekonomi politikalarını inceleyen bir disiplindir (Hindirks ve Myles, 2006). Dolayısıyla da modern devletin ekonomik sistem içerisinde çok sayıda alanda proaktif rol alması gerekmektedir (Rosen ve Gayer, 2010). Devletin kendisine tanımlanan misyonları yerine getirirken uyguladığı veya uygulayamadığı eylemlerinden doğan sorumlulukları bulunmaktadır. Zira devlet, vatandaşlarının can ve mal güvenliğinden, refahından sorumlu üst bir erktir. Vatandaşlarının can ve mal güvenliğini, refahını tehdit eden durumlar karşısında devletin, mümkünse bu şartları engelleme değilse oluşacak zararları minimize etmeye yönelik önlemler alması gerekmektedir (Çelen, 2013). Doğal afetler kapsamında bu değerlendirme, doğal afetin öncesinde, sürecinde ve sonrasında uygulanacak politikaları kapsamaktadır. Devletin bu aşamalardaki politikalarının işler

olmaması, gecikmelere maruz kalması ya da tanımlanan amaca hizmet etmesi gibi durumlarda oluşan zararlara karşı hukuki sorumlulukları bulunmaktadır (Gürsel, 2018).

Doğala afetlere ilişkin politikaların işlerliğinin tartışılması kamu maliyesi disiplini çerçevesinde kamusal gelir-giderler boyutunda ele alınmaktadır. Ancak kamu ekonomisi teorisi bağlamında sürdürülen tartışmalar piyasa ve kamusal temelli başarısızlıklar etrafında şekillenmektedir. Hem piyasa hem de kamusal başarısızlıklar statik temelli olabileceği gibi ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarını ilgilendirir boyutta dinamik temelli de olabilmektedir. Tanım gereği, statik piyasa başarısızlıkları durağan bir ekonomi varsayımı altında gözlenebilen tam rekabet koşullarının bozulması nedeniyle oluşan piyasa aksaklıkları, kamusal mallar, dışsallıklar, ortak mülkiyetin yokluğu, bazı mal ve hizmetleri sunacak piyasaların olmaması, eksik-asimetrik bilgi, ters seçiş ve ahlaki tehlike halleridir (Savaşan, 2017). Dinamik piyasa başarısızlıklarıysa ekonominin büyüme kalkınma boyutlarında ortaya çıkan makul ekonomik büyüme hızına ulaşamama, makroekonomik dengesizlikler ve faktör donanımındaki çarpıklıklardır (Akalın, 2006: 17).

Şekil 3'te doğal afet süreçlerinde oluşabilecek bazı piyasa başarısızlıkları sunulmuştur. Doğal afetler ortaya çıkış ve etkileri bakımından net bir öngörüye imkan sağlamayan olaylardır. Bu nedenle rasyonellik ve tam bilgi varsayımlarının zayıfladığı statik piyasa başarısızlıkları öncelikle incelemeye değer hususlardır. Örneğin bir doğal afet riskine yönelik önceden alınması gereken risk ve hasar azaltıcı kamusal tedbirler, yani sunulması gereken kamusal mal ve hizmetler, afet riski altındaki yerleşiklerce tam olarak algılanamayabilir veya bedavacılık eğilimlerinin baskın olması nedeniyle eksik sunulabilir. Diğer taraftan bireysel ölçekte yüksek maliyetli afet dayanıklı konutların inşası konusunda isteksiz olan yerleşiklerin, afet riskine karşı eksik bilgiye sahip oldukları ve miyopluk varsayımı çerçevesinde hareket ettiklerini söylemek de yanlış olmayacaktır. Bir diğer taraftan üreticisi konumundaki iktisadi birimler afet riskine rağmen yüksek maliyetlerden kaçınma yoluna giderek dayanımı düşük malları tercih ederek bir ahlaki tehlike problemini gündeme getirirler.

Şekil 3. Doğal Afetlerde Piyasa Temelli Başarısızlıklar



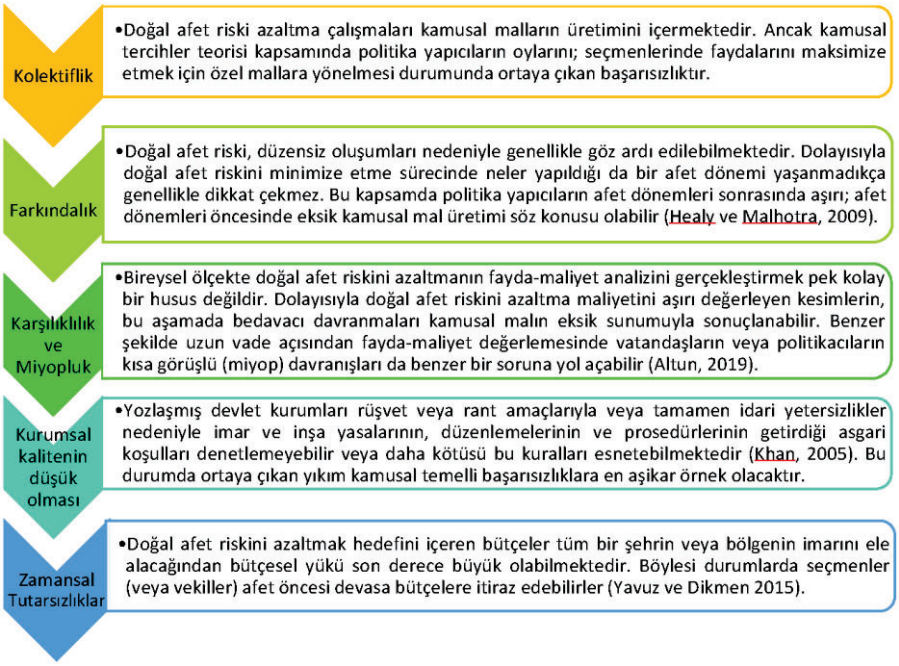
Kaynak: Altun (2019)'dan yararlanılarak hazırlanmıştır

Dahası davranışsal kamu maliyesi perspektifinde yer alan sezgisel düşünme kapsamında, afet riski altındaki bireylerin doğal afete dair fayda-maliyet değerlendirmelerini doğru bir biçimde gerçekleştiremeyeceklerine işaret etmektedir (Altun, 2019: 83). Zira doğal afetlerin belirsiz doğası, risk gerçekleşene kadar aşırı iyimser değerlendirmelere uygun bir zemin sunar. Dahası afet riskine karşı devletin proaktif bir rol oynaması yönündeki beklentiler, bireylerin afet riskine karşı rasyonel olmayan bir tutumla kamusal yardımlara bel bağlamasına kapı aralayarak yardım tehlikesi (*charity hazard*) sorununu gündeme getirir (Andor vd. 2020).

Kamusal başarısızlıklar açısından da benzer senaryolardan bahsetmek mümkündür. Örneğin politik tercihler kapsamında, yerel yönetimlerin kontrolü altındaki bölgelerde afet riski nedeniyle yatırım ve yaşam maliyetlerini artırıcı yasal düzenlemelere sıcak bakmaması muhtemeldir (Perrow, 2007). Bu durumun en açık tezahürü imar konusunda ortaya

çıkmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin imar regülasyonlarından ziyade merkezi otoritece belirlenmiş çerçevelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ek olarak politikacılar yeniden seçilme güdüsüyle doğal afet riski azaltma gibi gelecekte belirsiz bir zamanda faydalanacakları eylemlerden ziyade, dönemsel oy maksimizasyonu amacıyla hareket edebilirler. Bunların yanı sıra kurumsal kalite ve yönetişim unsurları açısından yetersiz sayılabilecek bir idarenin afet sürecinde üzerine düşen görevleri zamanında yerine getirememesi (Kahn ,2005) veya eksik getirmesi de bir diğer ciddi kamusal başarısızlık örneğidir. Şekil 4'te doğal afetlere yol açabilecek kamusal temelli başarısızlıklar ve bunlara dair temel açıklamalar sunulmuştur.

Şekil 4. Doğal Afetlerde Kamusal Başarısızlıklar



Kaynak: Altun (2019)'dan yararlanılarak hazırlanmıştır

Tüm bunların yanında geniş ölçekli doğal afetlerin dinamik piyasa başarısızlıkları da son derece önemli bir diğer husustur. Zira afet bölgesinde meydana gelen yıkımın ekonomik ve sosyal etkileri sebebiyle kısa vadede ekonomik büyüme hedeflerinden negatif sapmalar oluşacaktır. Afetin beşeri ve fiziki sermaye üzerindeki olumsuz etkileri yüzünden emek ve sermaye dağılımı etkilenerek, faktör donatımında çarpıklıklar meydana gelecektir.

Piyasa başarısızlıklarının ve kamusal başarısızlıkların kesişim kümesi afet öncesi risk azaltma kararlarının/politikalarının noksanlığıdır. Statik-dinamik piyasa başarısızlıkları ve kamusal başarısızlıkları minimize etmek, diğer bir ifadeyle afet riski yönetimi üzerine yoğunlaşmak afet sonrasında oluşacak can kayıpları ve maliyetleri azaltma noktasında son derece yararlı sonuçlar üretebilme potansiyeline sahiptir (Healy ve Malhotra, 2009). Dolayısıyla bu aşamada temel politika önerisi, afet dayanıklı malları, hizmetleri ve programları erişilebilir kılacak teşvikler, hibeler, sübvansiyonlar ve regülasyonlardır. Böylelikle afet riskini minimize etmek için alınacak kararlar, daha düşük maliyetli hale gelerek tercih edilebilir olacaktır.

3. DOĞAL AFETLERİN KAMU MALİYESİ ÜZERİNE ETKİLERİ

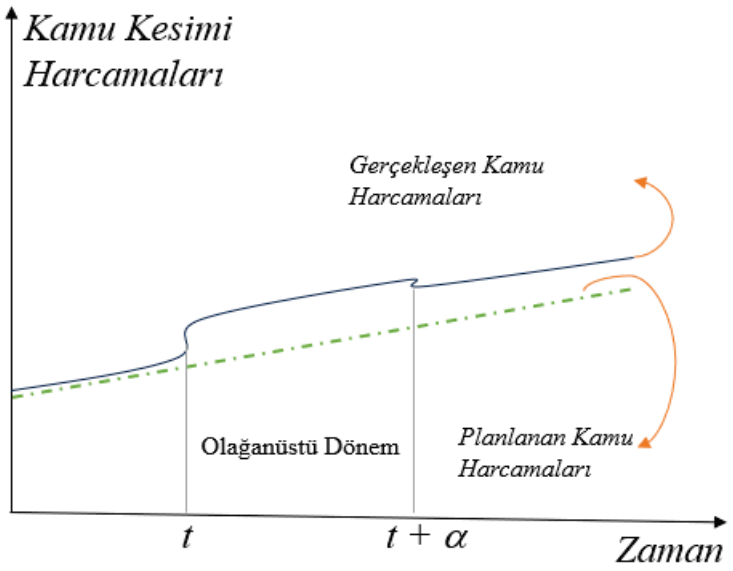
3.1. Kamu Harcamaları Üzerine Etkileri

Doğal afetlerin kamu harcamalarının üzerindeki arttırıcı etkisine dair teorik tartışmaları Peacock-Wiseman sıçrama hipotezine (*displacement effect*) dayandırmak mümkündür. Bu kapsamda Peacock ve Wiseman (1961) kamu harcamalarının artışına dair genel argümanlarını "savaşlar veya depremler" üzerinden ileri sürdüklerini belirtmişlerdir. Yazarlar savaşlar ve doğal afetler gibi olguların tetiklediği harcamalarının, kamu harcamalarını aniden arttırdığını ve bu harcamaların "geri alınamaz" nitelikte olmaları nedeniyle zamanla kalıcı hale geldiğini vurgulamışlardır (Peacock ve Wiseman (1961). Kamu harcamalarındaki bu artışın kalıcı hale gelebilmesini de olağan üstü koşulların tolere edilebilir vergi yükünü arttırmasıyla açıklanmıştır (Bird, 1972, s.455).

Bu kapsamda Şekil 5'te hipotetik bir ekonomide Peacock-Wiseman sıçrama hipotezi çerçevesinde doğal afetlerin kamu harcamaları üzerindeki etkileri incelenmektedir. Peacock-Wiseman (1961) hipotezinde temel vurgu, olağanüstü bir durumun kamu harcamalarını aniden artırması üzerine yapılmaktadır. Ancak hipotez artan kamu harcama düzeyinin, eski planlanan düzeyine dönmeyeceğini de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ilgili hipotez kapsamında olağanüstü olayların kamu harcamaları üzerindeki şoklarının operasyonel kamu harcamalarını artırdığını ve bunun zamanla kanıksandığını söylememiz mümkündür. Söz konusu hipotezi doğal afetlerin toplam kamu harcamalarını artırdığını açıklamada kullanmamız, durumu

basite indirgememize sebep olabilecektir. Zira bir doğal afetin meydana gelmesi sonrasında kamu harcamalarının tüm kalemlerinde özellikle operasyonel nitelikte olan başlıklarda değişimler meydana gelmektedir.

Şekil 5. Peacock-Wiseman Sıçrama Hipotezi



Başta operasyonel faaliyetleri ifa edebilmek adına cari harcamalar, afetlerden etkilenen vatandaşların temel yaşamsal ihtiyaçlarını gidermeleri adına yapılan transfer harcamaları ve afet sonrasında bölgenin yeniden imarı sürecinde girişilen yatırım harcamalarından bahsetmemiz mümkündür.

3.1.1. Doğal Afetlerin Cari Harcamalar Üzerindeki Etkileri

Doğal afetlerin meydana gelmelerinin hemen ardından başlayan ve 1-90 günlük süreci kapsayan arama-kurtarma ve iyileştirme safhasında cari harcamalar baskın konumdadır. Cari harcamalar: devlet mekanizmasını işleyişini sağlamak için, devletin mal ve hizmet satın alması ve tüketimi ile ilgili harcamalardır (Mutluer vd., 2016; Arslan, 2002). Analitik bütçe tasnifi kapsamında cari harcamalar temelde, kanunlarla belirlenmiş asgari değeri ve/veya ekonomik ömrü bir yıldan uzun olmayan, personellere yapılan sosyal güvenlik dahil ödemeler, mal ve hizmet alımları ve faiz giderlerini cari gider olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte cari nitelikteki mal ve hizmet alımlarının finansmanında başvurulan karşılıksız ödemelere cari

transfer adı verilmektedir. Söz konusu iki kalemin kümülatif değeri toplam cari harcamalardır (Sakal ve Karadeniz, 2019, 18).

Bir doğal afetin meydana gelmesinin hemen ardından çok hızlı bir biçimde aşağıda maddeler halinde özetlenen çok sayıda ana ve alt kalemde artış meydana gelecektir.

- Afet bölgesinde tüketime yönelik mal ve hizmetler,
- Arama-kurtarma, sağlık ve güvenlik personelleri görevlendirme ve bunlara ilişkin beslenme, barınma, yolluk ve görev giderleri,
- Afet bölgelerine yönelik sunulan beslenme, barınma ve giyinme temelli mal ve hizmet alım giderleri,
- Afet bölgelerine yönelik ek savunma ve güvenlik önlemlerine dair giderler,
- Afet bölgesinde kullanılan araçlara ilişkin enerji, akaryakıt giderleri,
- Kamu sosyal tesislerinde misafir edilen afetzedelere yönelik faaliyetler,
- Tıbbi ekipman ve malzeme giderleri,
- Tedavi ve cenaze giderleri,

Afetler sonrasında ihtiyaç duyulan kaynaklara erişim için öncelikli kaynak uygulamadaki bütçe üzerinde yapılacak değişikliklerdir (Keyifli, 2021). Bu kapsamda bütçede çeşitli kalemlere ayrılmış ödeneklerin yetersiz kalması durumunda bir başka ödenek tertibinden mevcut yetkiler ve/veya sınırlar dahilinde bütçe içi aktarımlar yapılabilir. Bütçe içi aktarımlar temelde bütçe dengesini bozmayan aksine bütçe harcamalarına esneklik kazandıran uygulamalardır. Ancak ve ancak bu değişiklikler sırasında, parlamentonun mali yıl için onayladığı harcama büyüklüğü aşılamaz (Tüğen, 2019: 323). Dolayısıyla Hazine ve Maliye bakanlığı bünyesinde tutulan yedek ödenek dahil olmak üzere bütçe içi aktarımların yetersiz kaldığı durumlarda, bütçe büyüklüklerini artırmak üzere ek ödenek (bütçe) talebi süreci gündeme gelmektedir. Bütçe hakkının bir gereği olarak harcamaları artırmak üzere mevcut hükümetin, ek bütçe talebini parlamentoya onaylatması gerekmektedir (Pehlivan, 2019: 162).

3.1.2. Doğal Afetlerin Yatırım Harcamaları Üzerindeki Etkileri

Cari harcamalardan farklı olarak yatırım harcamaları: ekonomide sermaye birikimini sağlama, üretim kapasitesini artırma ile ilgili harcamalardır (Arslan, 2002). Analitik bütçe sınıflandırması kapsamında bütçe kanunlarınca belirlenmiş asgari değerin üzerinde kalan, ekonomik ömrü bir yıldan uzun olan mal ve hizmet alımları yatırım(sermaye) gideri olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında bu mal ve hizmetlerinin finansmanı amacıyla girişilen karşılıksız ödemelere yatırım(sermaye) transferi denilmektedir. İki kalemin kümülatif değeri ise toplam yatırım (sermaye) harcamaları olarak tanımlanabilir.

Doğal afetler başta insan yaşamı olmak üzere beşerî sermaye üzerinde telafi edilemez kayıplara yol açmaktadır. Diğer taraftan alt ve üst yapıda meydana getirdiği yıkımlar nedeniyle fiziki sermaye stokunun da kısmen ve/veya tamamen yok olmasına neden olabilmektedir (Marangoz ve İzci, 2023). Bu yönüyle bakıldığında doğal afetlerin yatırım harcamaları üzerindeki etkisi daha çok afet sonrasında ikinci ve üçüncü safhalar olarak adlandırabileceğimiz geri kazanma ve iyileştirme ile yeniden inşa dönemlerinde artışa geçmektedir.

Bir doğal afetin ilksel etkileriyle mücadele edildikten sonra normalleşme sürecinin hızla başlatılması gerekmektedir (Nishizawa vd. 2019). Bu kapsamda aşağıda maddeler halinde özetlenen ana ve alt kamu harcama kalemlerinde önemli artışlar meydana gelmesi beklenmektedir:

- Afet bölgesinin rehabilitasyonu ve yeniden inşa sürecinde kullanılmak üzere üretime yönelik mal ve hizmet alımları,
- Makine ve teçhizatların bakımı ve büyük onarım giderleri,
- Afet bölgesinde yer alan yerel idarelerin ve özel bütçeli idarelerin menkul ve gayri menkul unsurları için yapılan bakım, onarın, güçlendirme ve yeniden inşa ödemeleri
- Gayri menkul mal bakım ve büyük onarım giderleri,
- Gayri maddi hak alımları,
- Gayrimenkul sermaye üretim giderleri,
- Mamul mal (alet ve cihaz, donanım, makine-teçhizat) alım giderleri,

- Telekomünikasyon, kara, hava ve demir yolu ulaşımı, enerji, su ve kanalizasyon başta olmak üzere diğer tüm altyapı türlerinde girişilen onarım ve yeniden inşa giderleri,
- Afet bölgelerinde sağlık ve eğitim kurumlarının yeni afet riskine karşı dayanıklı hale getirilmesi faaliyetlerinden doğal giderler
- Enkaz kaldırma, acil yıkımları gerçekleştirme ve moloz imha,
- Eğitim ve sağlık gibi kamusal mal ve hizmet sunan yapıların donatım giderleri,
- Afetzedelere yönelik inşa edilen yerleşimler ve bunların tefrişat giderleri ile altyapı oluşturma giderleri,

Bölgesel bazda yatırım harcamalarındaki artış, cari harcamalara kıyasla afetin şiddetine ve büyüklüğüne daha duyarlı. Zira yıkım etkisinin artması, onarım ve yeniden inşa süreçlerini ve bunlarla ilişkili diğer tüm yatırım harcamalarının artmasına yol açacaktır. Diğer şartlar sabitken yatırım harcamaları verimli ve ekonomik büyümeyi olumlu etkileyen kamu harcamaları arasında sınıflandırılmaktadır (Pınar, 2019). Ancak afet döneminde bu etkinin ortaya çıkabilmesi afetin şiddetiyle ilişkilidir. Ampirik araştırmalar açıkça ortaya koymaktadır ki büyük ölçekli afetlerin ekonomik büyüme üzerinde uzun süre negatif etkileri izlenmektedir. Ancak küçük ölçekli ve ılımlı afetler nedeniyle girişilen kamu harcamaları bir tür yaratıcı yıkıma yol açarak ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkileyebilmektedir.

Diğer taraftan yatırım harcamalarında afet sonrasında izlenen artış cari harcamalardan farklı olarak yıllara yaygın bir profil sergileyecektir. Büyük ölçekli bir afet sonrasında, afet bölgesinin yeniden imarının ve normale dönmesinin birkaç takvim yılı sürebileceğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla afetlerin kamu harcamalarında yol açtığı artışlar kümülatif olarak incelenecek olunduğunda, en büyük payın geri kazanma ve iyileştirme, yeniden inşa süreçlerinde girişilen yatırım harcamaları oluşturacaktır (Ghesquiere ve Mahul, 2010).

3.1.3. Doğal Afetlerin Transfer Harcamaları Üzerindeki Etkileri

İktisadi, sosyal ve mali boyutları olan transfer harcamaları temelde bir mal ve hizmet alımını içermeyen karşılıksız harcamalardır (Pınar, 2019). Doğal afetler meydana geldikleri bölgede yer alan her ekonomik birimi

etkileyen fenomenlerdir. Bu kapsamda vatandaşların maruz kaldığı kayıpları ve negatif etkileri minimize etmek adına devletin sosyal transferleri kullanması gerekmektedir. Diğer taraftan merkezi bir yapılanmaya sahip devletlerde afet bölgesindeki yerel idarelerin artan giderlerini karşılamak adına mali transferleri kullanması gerekmektedir. Son olarak afetlerin ikincil etkilerini kontrol altında tutmak adına afet bölgesine yönelik iktisadi transferlere başvurulabilmektedir.

Bir doğal afetin meydana gelmesi sonrasında sosyal, iktisadi ve mali transfer harcamaları kapsamında da kamu harcamaları artış gösterebilmektedir. Bu kapsamda afet sonrası ilk safha olan arama-kurtarma sürecinde sosyal ve mali transferler öne plandayken, takip eden safhalarda tüm kalemlerde harcama artışları izlenebilecektir. Diğer taraftan vergisel yükümlülüklerin kaldırılması, alacaklardan terkinler de bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Sosyal amaçlı transferler

- Afetzedelere yönelik nakdi yardımlar, taşıma yardımları, kira yardımları ve barınma destekleri
- Bakıma ve korumaya muhtaç afetzedelere yapılan sosyal ve ekonomik destek ödemeleri ve koruyucu ailelere yapılan ödemeler
- Bakıma ihtiyacı olan afetzedeler ve engelli bireyeler için ev veya özel kuruluşlardaki bakım hizmeti destekleri
- Afetzedelerin temel kamusal mal ve hizmet alımlarından doğan borçlarının terkini,
- Afetzede öğrencilere yönelik burs, harçlık, pansiyon giderleri
- Afetzedelere verilen eğitim ve öğretim destekleri

Mali transferler

- Afet bölgesinde yer alan yerel idarelerin ve özel bütçeli idarelere yapılan yardımlar ve transferler

İktisadi Transferler

- Afetzede bölgelere özel yatırım teşvikleri,
- Afet bölgelerinde istihdamı artırmak üzere verilen düşük faizli ve/veya faizsiz ticari krediler,
- Afetzede çalışanlara işverence yapılan maddi yardımların vergi ve sigorta ödemelerinden muaf tutulması,
- Afet bölgesinde tarım ve hayvancılık sektörüne sunulan hibe ve sübvansiyonlar,
- Vergi harcamaları kapsamında:
  * Afet bölgelerine yönelik yapılan ayni ve nakdi yardımlara vergi indirimi,
  * Afet bölgelerinde vergi borçlarının ertelenmesi,
  * Afet bölgelerinde kanunen belirlenen şartları taşımaları halinde vergi borçlarının terkini

Transfer harcamaları cari ve yatırım harcamalarından daha kompleks sorunları merkezine almaktadır. Dolayısıyla çok sayıda alt tertip nedeniyle kamu harcamalarının artmasına yol açabilmektedir. Öte yandan modern bir maliye politikası yürütebilmek ve modern bir devlet olarak sosyal amaçlara hizmet edebilmek adına bu harcamaların hızla gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Zira devletin var oluşunda yatan görevlerin başında vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlamak gelmektedir. Dolayısıyla sosyal transferlere vatandaşlarının acil ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan devlet mali ve iktisadi transferle kamusal ve özel mal ve hizmet üretim süreçlerinin normale dönmesine çaba harcamaktadır. Bunların dışında sosyo-ekonomik amaçlarla tahsilinden vazgeçilen vergiler, vergi harcamaları olarak tanımlanabilmekte (Saraç, 2010, 271) ve iktisadi transferler kapsamına dahil edilebilmektedir.

3.2. Doğal Afetlerin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkileri

Vergiler yasalara uygun bir biçimde devlet veya devletçe yetkilendirilmiş olanların gerçek ve tüzel kişilerden kamu hizmetleri karşılığı ödeme güçlerine göre tahsil ettiği parasal ücretler olarak tanımlanmaktadır (Şenyüz

vd. 2020). Vergiler gelirin, servetin veya harcamaların üzerinden tatbik edilmekte olup bunlardaki pozitif yönlü değişimler devletin vergi gelirlerini artırıcı etki yaratmaktadır. Fakat doğal afetler gibi olağanüstü koşullarda afetzede vergi mükellefleri vergi ödeme güçlerinin bir kısmını veya tamamını kaybedebilmektedir (Şenyüz vd. 2023). Dolayısıyla doğal afet sonrası özellikle afetten etkilenen alanlarda devletin potansiyel vergi kapasitesi ciddi ölçüde azalmaktadır. Hatta bu olgu afetin ikincil etkileri nedeniyle uzun dönemde de süregelen bir durum haline dönüşebilmektedir. Doğal afet sonrası fiziki sermayenin zarar görmesi birikmiş servetin azalması veya yok olması anlamına gelmektedir (Ünsal, 2016). Buradan hareketle servet vergisi konusunu oluşturan hususlarda meydana gelen azalma servet vergisi gelirlerinin hızla düşmesine yol açabilmektedir.

Gelir ve kurumlar vergisi kapsamında da benzer bir senaryo söz konusudur. Gelir getirici unsurlar kapsamında faaliyet gösteren mükelleflerin afetten ve/veya çalıştıkları faaliyet kolunun etkilenmesi, vergi mükelleflerinin hayatlarını kaybetmiş olması veya tüzel kişiliğin faaliyet alanlarının hasar görmesi veya tamamen yok olması gibi nedenlerle gelir üzerinden alınan vergiler azalacaktır. Diğer taraftan afetin doğrudan etkileri sürerken afetzedelerin vergilendirilmesi etik bir durum da olmayacaktır. Bu kapsamda afet bölgelerinde uygulanan mücbir sebep, terkin ve fevkalade amortismanlar (Ayanoğlu, 2012) gibi selektif vergi politikası uygulamaları da vergi gelirlerinin azalmasına yol açabilecektir.

Son olarak doğal afetler bölgesel olarak ticari hayatın sekteye uğramasına, tüketim alışkanlıklarının hızla değişmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla tüketim temelli vergilerin de özellikle afet sonrasında kısa dönemde azalması öngörülen bir diğer etki türüdür. Özetle doğal afetin etkilediği bölgelerde servet, gelir ve tüketim temelli vergi gelirleri, afet bölgesinin potansiyel vergilendirilebilir kapasitesinin aşınmasına (veya yok olması) neden olacaktır.

Afet bölgelerinde vergi gelirlerinde meydana gelen bu negatif yönlü değişimin, ülke genelinde uygulanacak ek vergilerle dengelenmeye çalışması yaygın bir tutumdur. 1999 Marmara depreminin finansmanı sürecinde yürürlüğe konulan özel iletişim vergisi ve son derece güncel bir durum olan 2023 Kahramanmaraş depremlerinin finansmanı için yürürlüğe konulan ek motorlu taşıtlar vergisi bu duruma açık örnekler teşkil etmektedir.

3.3. Doğal Afetlerin Bütçe Üzerindeki Etkileri

Oluşumlarında rol oynayan doğal dinamikler, şiddetleri, süreleri, etkiledikleri alanlarının ölçeği, afetten etkilenen alanın fiziki ve beşerî dinamikleri gibi birçok faktöre duyarlı olarak doğal afetler bir dizi ekonomik ve mali etkiler yaratırlar (Keyifli, 2021). Mali etkiler önceki bölümlerde detaylandırılmaya çalışıldığı üzere kamu harcamaları ve kamu gelirleri çerçevesinde incelenebileceği gibi her iki büyüklüğü içeren bütçeler üzerinde de ele alınabilmektedir. Bütçe dengesi üzerinde etkili olan faktörlere dair teorik ve ampirik tartışmaların kökleri uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak doğal afetler gibi olağanüstü koşulların yarattığı negatif etkiler genellikle teorik ölçekte üzerine uzlaşılmış bir husustur. Doğal afetlerin özelinde bir değerlendirme yapacak olursak bütçe dengesindeki değişimlerin baskın faktörünün kamu harcamaları olduğunu söylememiz mümkündür (Lis ve Nickel, 2010: 384).

Tanım gereği bütçe belirli bir zaman dilimi için gelir ve giderlerin tahminini içeren ve bu gelir-gider tahminlerinin uygulanmasına ilişkin hususları belirlemek amacıyla yürürlüğe konulan belgedir. Teorik düzeyde bütçe kısıtı veri bir kaynak tahsisi altında toplumsal faydayı maksimize edecek mal ve hizmet dağılımı kombinasyonlarını temsil etmektedir. Dolayısıyla tanımı ve teorik açıklaması gereği bütçeler döneme ilişkin öngörüler kapsamında tahsil edilecek gelirleri ve yapılacak giderleri göstermektedir. Doğal afetler ve yaratacağı etkiler nedeniyle ihtiyaç duyulacak kamusal mal ve hizmetler gibi öngörülmesi tamamen mümkün olmayan durumlarda öncelikle bütçe kısıtı kapsamında kaynakların yeniden tahsisi gerekliliği gündeme gelmektedir. Bütçelerin olağanüstü dönemlerde oluşan ihtiyaçlara cevap vermemesi durumunda bütçelerin kapsamını genişletici adımlar hayata geçirilecektir. Bütçe belgesi kapsamında kanunlaşan gelir-giderlerin genişletilmesi açısından ek bütçelere başvurulabilmektedir. Türkiye özelinde 1999 Marmara depremi ve 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında ek bütçe uygulamaları hayata geçirilmiştir. Takip eden alt başlıkta 6 Şubat 2023 depremi sonrasında yürürlüğe konulan 2023 yılı ek bütçesine dair temel büyüklükler ve bütçedeki değişim incelenmektedir.

3.4. Verilerle Bütçe Toplamında İzlenen Değişim

Kamu harcamalarının olağanüstü dönemlerde önemli ölçüde artış gösterdiği, kamu maliyesi disiplini tarafından kabul görmüş bir önermedir. Başlangıçta bütçe kaynaklarının yeniden dağıtılması yoluyla ihtiyaç duyulan kaynaklar oluşturulmaya çalışılsa da kaynakların yetersiz kaldığı durumlarda ek bütçe kanunları yürürlüğe konulur. Bu kapsamda kamu harcamalarının artışı ve buna denk bir vergi artışı yasalaştırılır. Olağanüstü dönemlerde tolere edilebilir vergi yükünün artması, genellikle finansman açısından büyük bir yer tutar. Fakat buna rağmen kaynakların yetersizliği durumunda "bütçe dengesi" yerine "ekonomik denge" merkezinde, kamu harcamaları bütçe açıklarına rağmen arttırılır. Dolayısıyla kamu harcamalarının artması, aynı zamanda kamu gelirleri ve kamu borçlarını da ilgilendiren bir konudur.

Tablo 1. 2023-2024 yılları Bütçe Büyüklükleri

	2023 Bütçe (A)	2023 Ek Bütçe (B)	A+B	2024 Bütçe
Gider				
I sayılı cetvel	4.423.341.574.000	1.074.508.886.000	5.497.850.460.000	11.007.879.053.000
II sayılı cetvel	365.390.724.000	45.005.627.000	410.396.351.000	865.477.685.000
III sayılı cetvel	19.535.347.000	-	-	38.381.178.000
Toplam	**4.808.267.645.000**	**1.119.514.513.000**	**5.908.246.811.000**	**11.911.737.916.000**
Gelir				
I sayılı cetvel	3.762.439.808.000	1.119.514.513.000	4.881.954.321.000	8.353.029.549.000
II sayılı cetvel	366.871.512.000	**-**		868.390.245.000
III sayılı cetvel	19.535.347.000	**-**		**38.381.178.000**
Toplam	**4.148.846.667.000**	**1.119.514.513.000**	**5.268.361.180.000**	**9.259.800.972.000**

Kaynak: 2023 ve 2024 Yılları Merkezi Yönetim Bütçe Kanunları, T.C. SBB (2023)

Tablo 1'de 2023 yılı başlangıç bütçesi A sütunda ve 22 Temmuz 2023 ek bütçesi ise B sütununda gösterilmiştir. 2023 yılı için toplam bütçe büyüklüğü ise üçüncü sütunda sunulmuştur. Başlangıç durumuna göre 2023 yılı bütçesinde 4 trilyon 808 milyar gider 4 trilyon 148 milyar gelir tahmin edilmiş ve bu kapsamda 659 milyar 420 milyon finansman ihtiyacı hesaplanmıştır. Ancak 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri sonrasında 22 Temmuz 2023 tarihinde 1 trilyon 119 milyar harcama öngören ek bütçe yasalaşmıştır. Diğer bir ifadeyle başlangıç bütçe büyükleri yaklaşık

¼ oranında artırılmıştır. 2024 yılı bütçe gerekçesinde "Asrın en büyük afetlerinden biri olan Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerde hasar gören bölgeleri iyileştirmek ve yeniden yapılandırarak depremin etkilerini ortadan kaldırmak" ifadesine yer verilmiştir. Doğal afetin yarattığı yıkımın yeniden inşasını da içerir boyutta 2024 yılı bütçesi 2023 yılı bütçesinin yaklaşık 2 katı büyüklüğe sahiptir.

SONUÇ

Doğal afetler, insan yaşamını, çevreyi ve ekonomiyi önemli ölçüde negatif yönde etkileyebilecek, öngörülemeyen ve yıkıcı olaylardır. Doğal afetler can kayıplarına, fiziki hasara, yerinden edilmeye ve alt ve üst yapının hasar görmesine, ekonomik ve yatay sektörlerin aksamasına yol açabilirler. Sonuç olarak bu risklerin olumsuz etkilerini en aza indirecek afet risk azaltma planlarına ve finansmana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda devlet müdahalesi son derece önemli bir konumda durmaktadır. Doğal afet sonrası ilk 90 gün çok önemlidir, çünkü bu dönemde arama-kurtarma süreçleri başta olmak üzere temel insani ihtiyaçların karşılanması noktasında kamusal müdahaleler hayatidir. Bu dönemde kamu sektörünün mal ve hizmet sağlamada kritik bir role sahip olması, operasyonel kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Ancak bir doğal afetin meydana gelmesi aynı zamanda afet bölgesinde vergi matrahının daralmasına ve diğer kamu gelirlerinin kaybına yol açmakta, bu da kamu harcamalarının daha da artmasına ve kamu gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu senaryonun bütçe dengesi üzerinde önemli bir etkisi olacak ve uzun vadeli ekonomik sonuçlara yol açabilecektir. Bu nedenle devletlerin bu riskleri tespit etmesi, bunlara karşı hazırlıklı olması ve etkilerini azaltmak için gerekli önlemleri alması büyük önem taşımaktadır. Bu, afet riskini azaltma stratejilerine, acil durum hazırlıklarına ve müdahale planlarına ve afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa çabalarına yatırım yapmayı içerir. Devletler bunu yaparak doğal afetlerin insan hayatı, çevre ve ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirebilir ve daha dayanıklı toplumlar oluşturabilir.

Ancak doğal afet riskini azaltma sürecinde kamusal başarısızlıklar ve piyasa başarısızlıkları önemli birtakım sınırlılıkları gündeme getirebilmekte ve maliye politikası araçlarının aşırı/eksik kullanımına sebebiyet verebilmektedir. Temelde doğal afet sürecindeki hükümet başarısızlıkları doğal afetlerin olumsuz etkilerini daha da artırabilmektedir. Örneğin,

yetersiz afet hazırlığı, müdahale ve iyileştirme çabaları, etkilenen topluluklara temel hizmetlerin ve desteğin sağlanmasında gecikmelere yol açabilir. Bu, doğal afetlerin ekonomik ve sosyal sonuçlarını daha da kötüleştirebilir, insanların çektiği acıları uzatabilir ve bölgeler arasındaki eşitsizlikleri derinleştirebilir. Ek olarak yolsuzluk ve kamu fonlarının kötü yönetimi, kaynakların doğal afet yardımları dışında bir yöne sapmasına neden olabilir. Şüphesiz böylesi bir durum halkın devlet kurumlarına olan güvenini zayıflatacaktır. Bu, afete müdahale ve iyileştirme çabalarında daha fazla zorluklara yol açabileceği gibi, daha dayanıklı topluluklar oluşturmaya yönelik uzun vadeli çabaları da engelleyebilir. Piyasa temelli başarısızlıklar da benzer şekilde doğal afetlerin etkisinin derinleşmesine yol açabilir. Örneğin veri ve bilgi eksikliği veya riskin doğru şekilde değerlendirilememesi nedeniyle meydana gelen asimetrik bilgi, ters seçiş, ahlaki tehlike veya sezgisel düşünme gibi başarısızlıkları afetler açısından kırılgan bölgelerde bireysel ve kollektif önlemlerin yetersiz olmasına sebebiyet verebilir.

Ampirik araştırmalarda sıklıkla vurgulandığı üzere doğal afetler kısa vadede operasyonel kamu harcamalarını artırmaktadır. Kamu harcamalarındaki artış özellikle yeniden inşa süreçleriyle birlikte orta ve uzun vadeye yayılmaktadır. Dahası afetin etkisi altındaki bölgelerde vergi tabanı daralmakta, uygulanacak selektif vergi politikaları kamu gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır. Böylesi bir senaryo altında bütçe dengesinde negatif yönlü sapmalar meydana gelmektedir.

Doğal afetler sırasında ve sonrasında piyasa ve devlet başarısızlıklarını içselleştirmek adına hükümetler ve diğer paydaşların alması gereken birtakım önlemlerden bahsetmek mümkündür. Gıda, su ve tıbbi malzemeler gibi temel mal ve hizmetlerin mevcut ve uygun fiyatlı olmasını sağlamak için fiyat kontrollerinin tanımlı hale getirilmesi gerekmektedir. Doğal afetlere hazırlık ve müdahale stratejilerini geliştirmek ve doğal afetlerin ekonomik ve sosyal etkilerini daha iyi anlamak için araştırma ve geliştirme yatırımlarına önem verilmelidir. Doğal afet riskini doğru bir şekilde değerlendiren ve afete yatkın bölgelerdeki bireylere ve işletmelere yeterli teminat sağlayan, sigorta piyasalarının oluşturulması ve bu piyasalara girişi artırmak adına kamusal teşvik mekanizmalarının uygulanması gerekmektedir. Afetten etkilenen grupların afet sırasında ve sonrasında, geçici barınma, tıbbi bakım ve diğer temel kamusal hizmetler de dahil olmak

üzere kaynak ve hizmetlere erişimi sağlanmalıdır. Afete müdahale ve iyileştirme sürecinde yolsuzluk ve kamu fonlarının kötü yönetimini önlemek için şeffaflığı önceleyen düzenlemelerin ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Afet müdahalesi ve iyileştirme çabalarında özel sektörün uzmanlığından ve kaynaklarından yararlanılması için kamu-özel sektör ortaklıkları teşvik edilmelidir. Bu alanda en iyi uygulamaları hayata geçirebilmek adına uluslararası kuruluşlarla ve diğer ülkelerle iş birliği kurmak da önemlidir.

KAYNAKÇA

AFAD (2023). Dünyada ve Türkiye'de Afet Finansmanı [Teknik Rapor]. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü.

Akalın, G. (2006). Kamu Ekonomisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Altun, T. (2019). Doğal Afet Önlemlerinin Politik Ekonomisi. International Journal of Public Finance, 4(1), 75-98. https://doi.org/10.30927/ijpf.585338.

Andor, M. A., Osberghaus, D. & Simora, M. (2020). Natural Disasters and Governmental Aid: Is there a Charity Hazard? Ecological Economics, 169, 106534. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106534.

Arslan, A. (2002). Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim. Maliye Dergisi, (140), 76-89.

Ayanoğlu, A. (2012). Deprem ve benzeri doğal afetler nedeniyle vergi borç ve cezalarının terkini. Vergi raporu, (148), 94-103.

Bird, R. M. (1972). "The Displacement Effect": A Critical Note. FinanzArchiv / Public Finance Analysis, 30(3), 454-463.

Çelen, M. (2013). Doğal Afetlerin Doğurduğu Koşullu Mali Yükümlülükler. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, (56), 41-68.

EM-DAT (2023). EM-DAT- The international disaster database. Geliş tarihi 03 Kasım 2023, gönderen https://www.emdat.be/.

Ghesquiere, F. & Mahul, O. (2010, Eylül 1). Financial Protection of the State Against Natural Disasters: A Primer [SSRN Scholarly Paper]. Rochester, NY. Geliş tarihi gönderen https://papers.ssrn.com/abstract=1680722.

Güneş, İ. & Akdoğan Gedik, M. (2023). Küresel Afet Maliyetleri. Geliş tarihi gönderen https://avesis.cu.edu.tr/yayin/57e2edf1-196d-48ed-bd89-aeda28e43529/kuresel-afet-maliyetleri.

Healy, A. & Malhotra, N. (2009). Myopic Voters and Natural Disaster Policy. American Political Science Review, 103(3), 387-406. https://doi.org/10.1017/S0003055409990104.

Hindirks, J. & Myles, G. D. (2006). Intermedıate Public Economics. London: The MIT Press.

Hofman, D. & Brukoff, P. (2006, Ağustos 1). Insuring Public Finances Against Natural Disasters—A Survey of Options and Recent Initiatives [SSRN Scholarly Paper]. Rochester, NY. Geliş tarihi gönderen https://papers.ssrn.com/abstract=934458.

Kahn, M. E. (2005). The Death Toll from Natural Disasters: The Role of Income, Geography, and Institutions. The Review of Economics and Statistics, 87(2), 271-284. https://doi.org/10.1162/003465305397 0339.

Marangoz, M. & İzci, Ç. (2023). Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 24(52), 1-30.

Miao, Q., Shi, Y. & Davlasheridze, M. (2021a). Fiscal Decentralization and Natural Disaster Mitigation: Evidence from the United States. Public Budgeting & Finance, 41(1), 26-50. https://doi.org/10.1111/pbaf. 12273.

Miao, Q., Shi, Y. & Davlasheridze, M. (2021b). Fiscal Decentralization and Natural Disaster Mitigation: Evidence from the United States. Public Budgeting & Finance, 41(1), 26-50. https://doi.org/10.1111/pbaf. 12273.

Mutluer, M. K., Öner, E. & Kesik, A. (2016). Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi (4. bs). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nakatani, R. (2021). Fiscal Rules for Natural Disaster- and Climate Change-Prone Small States. Sustainability, 13(6), 3135. https://doi.org/10.3390/su13063135.

Nishizawa, H., Roger, S. & Zhang, H. (2019). Fiscal Buffers for Natural Disasters in Pacific Island Countries1. IMF Working Papers, 2019(152). https://doi.org/10.5089/9781498320801.001.A001.

Noy, I. & Nualsri, A. (2011). Fiscal storms: Public spending and revenues in the aftermath of natural disasters. Environment and Development Economics, 16(1), 113-128. https://doi.org/10.1017/S1355770X1000046X.

Panwar, V. & Sen, S. (2020). Fiscal Repercussions of Natural Disasters: Stylized Facts and Panel Data Evidences from India. Natural Hazards Review, 21(2), 04020011. https://doi.org/10.1061/(ASCE)NH.1527-6996.0000369.

Peacock, A. T. & Wiseman, J. (1961). The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom. Princeton University Press. Geliş tarihi gönderen https://www.nber.org/books-and-chapters/growth-public-expenditure-united-kingdom.

Pehlivan, O. (2018). Devlet Bütçesi (7. bs.). Trabzon: Celepler Matbaacılık yayın ve dağıtım.

Perrow, C. (2007). The Next Catastrophe: Reducing Our Vulnerabilities to Natural Industrial, and Terrorist Disasters. New Jersey: Princeton University Press.

Pınar, A. (2019). Maliye Politikası Teori ve Uygulama (10. bs.). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Raschky, P. A. & Weck-Hannemann, H. (2007). Charity hazard—A real hazard to natural disaster insurance? Environmental Hazards, 7(4), 321-329. https://doi.org/10.1016/j.envhaz.2007.09.002.

Rosen, H. & Gayer, T. (2010). Public Finance (9. bs.). Chicago: McGraw-Hill International Edition.

Sakal, M. & Karadeniz, M. (2019). Devlet Bütçesi ve Yerel Yönetimler Maliyesi. Ankara: Savaş Yayınevi.

Saraç, Ö. (2010). Vergi Harcamaları ve İktisadi Etkileri. Maliye Dergisi, (159), 262-277.

Savaşan, F. (2017). Piyasa Başarısızlığından Devletin Başarısızlığına Kamu Ekonomisi (7. bs.). Bursa: Dora Yayıncılık.

Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A. (2020). Vergi Hukuku Genel Hükümler (11. bs.). Bursa: Ekin.

Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A. (2023). Türk Vergi Sistemi (20. bs.). Bursa: Ekin.

T.C. SBB (2023). Merkezi Yönetim Bütçe Kanunları (2023). Geliş tarihi 03 Kasım 2023, gönderen T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı—SBB website: https://www.sbb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-kanunlari/.

Tüğen, K. (2019). Devlet Bütçesi (18. bs.). İzmir: Bassaray Matbaası.

UNISDR (2015). Global assessment report on disaster risk reduction: The future of disaster risk management. Genova: UNISDR. Geliş tarihi gönderen UNISDR website: http://www.undrr.org/publication/global-assessment-report-disaster-risk-reduction-2015.

Ünsal, H. (2016). Doğal Afetlere Yönelik Vergi Politikaları ve Türkiye Uygulamalarının İncelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 1-23. https://doi.org/10.17336/igusbd.42070.

Wildasin, D. E. (2008). Disaster Policies: Some Implications for Public Finance in the U.S. Federation. Public Finance Review, 36(4), 497-518. https://doi.org/10.1177/1091142107306286.

Yavuz, A. & Dikmen, S. (2015). Doğal Afetlerin Zararlarının Finansmanında Kullanılan Afet Öncesi Finansal Araçlar. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 3(2), 303-322.

View publication stats